

ВІДЗИВ

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук,
старшого наукового співробітника **Овчарук Оксани Василівни**

на дисертаційну роботу **Бут Яни Віталіївни**
«Розвиток католицьких університетів Франції (кінець ХІХ – початок ХХІ століття)»

на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності
13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки, 01 – Освіта / Педагогіка

Розвиток вищої освіти є сьогодні важливим напрямом педагогічних пошуків в Україні та різних країнах світу. Особливої уваги заслуговує процес становлення та реформування вищої університетської освіти у контексті сучасних реформ в Україні, після отримання незалежності, у контексті інтеграційних процесів вітчизняної освіти до європейського освітнього простору. Адже динаміка, що спостерігається в останнє десятиліття, свідчить про зростання числа тих осіб, хто має вищу університетську освіту, натомість скорочуються можливості випускників отримати роботу за спеціальністю. Сьогодні зростають вимоги до кваліфікацій фахівців, оновлюються та уніфікуються стандарти, створюються нові спеціальності, розширюється сектор університетського ринку послуг. Все це відбувається на тлі зростання інтересу до міжнародних стандартів вищої освіти та міжнародного ринку праці, який дозволяє отримувати престижні робочі місця для випускників. За багатьма оцінками, проведеними в останнє десятиліття, в Україні відбувається скорочення видатків на вищу освіту, тоді, як у таких країнах, як Австрія, Франція, Норвегія, Швеція, Польща в умовах глобальної кризи державні видатки на вищу освіту нарощувались.

У даному контексті актуальними є дослідження, що присвячені ролі та місцю університетської освіти у суспільстві, їхньому впливу на розвиток науки, суспільну думку, економіку та розвиток держави. Приватний сектор, до якого належать католицькі університети є цікавими для дослідження, оскільки, незважаючи на загальні тенденції, є об'єктом інтересу з точки зору можливостей залучати додатковий викладацький, лабораторний, науковий потенціал у навчальний процес.

Тому звернення дисертантки до питання розвитку католицьких університетів Франції у історичній ретроспективі є актуальною проблемою, яка на сьогодні не достатньо розглянута у вітчизняній освіті. Католицька університетська освіта Франції є прикладом успішної реалізації освітніх стратегій, що спрямовані на пошук нових форм навчання, розвиток науки, підтримку суспільства у їхньому різноманітті. Існуючі основні п'ять університетів Франції є різними за своїм напрямом вишами, що базуються на довготривалих традиціях і, водночас, підтримують сучасні технології, які дозволяють студентам отримувати якісну вищу освіту. Так, наприклад, Католицький університет у м. Лілль, заснований у 1875 р., є унікальним, одним з найбільшим багато дисциплінарним закладом (30 тис. студентів), який фінансується з місцевих бюджетів, спрямований на підтримку багатоманіття в суспільстві та відкритий до світу.

Дисертантка детально описує історію становлення та розвитку католицьких університетів, які знаходяться у французьких містах: Парижі, Ліоні, Ліллі, Тулузі, Анже та ін. Хронологічні межі, які було обрано (кінець XIX – початок XXI ст.), слушно відображають розвиток університетської освіти у їхньому прогресивному прояві. Це означає, що у дисертації подано етапи розвитку католицьких університетів, які відрізнялись один від одного прогресивними кроками та впливали на загальний хід реформ освіти у Франції. Слушним є те, що дисертантка звернулася до порівняльного дослідження та подала у роботі аналіз функціонування приватних католицьких університетів Європи та України. Це дало змогу оцінити перспективи та виявити потенційні можливості використання інновацій, що втілюються у європейських установах, у вітчизняній вищій освіті.

Оцінюючи ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків, поданих у дисертації, зазначимо, що вона забезпечується структурою роботи, яка відображає логіку і послідовність дослідження. Формулювання основних позицій дисертації – об'єкта, предмета, мети, дає системне уявлення про обраний аспект роботи, її теоретичні засади. Не викликають заперечень поставлені завдання дослідження.

Обґрунтовуючи напрями наукового пошуку, дисертантка спирається на

аналіз науково-педагогічних здобутків у галузі вищої освіти та використання ІКТ у даному процесі, опрацьовуючи значну кількість джерел (334 найменувань), 133 з яких – іноземними мовами.

Переконливим є визначення автором наукової новизни – у дисертації розкрито особливості розвитку теорії та практики організації навчання у католицьких університетах Франції, виявлено основні тенденції розвитку, здійснено періодизацію (4 періоди), окреслено перспективи використання позитивного досвіду у практиці вишів України.

Здійснений дисертанткою у першому розділі ґрунтовний аналіз наукових підходів до питання розвитку католицьких університетів дозволив виявити соціально-культурні, духовно-моральні чинники, що вплинули на розвиток незалежних католицьких університетів; визначити загальні принципи організації та функціонування цих закладів у Франції; виділити та дослідити три типи закладів вищої освіти; проаналізувати взаємопов'язаність їхньої діяльності з розвитком французького та європейського законодавства, науково-технічного прогресу.

При дослідженні особливостей становлення вищої освіти при католицькій церкві, важливим акцентом, на наш погляд є те, що дисертантка описує наукові школи, подає розбіжності у методичних, дидактичних, наукових складових різних університетів у їх порівнянні, виявляє та описує нові концепції реформування вищої освіти у західній та східній Європі.

Особливе місце у першому розділі займає підрозділ 1.3., присвячений соціально-економічним, культурним та педагогічним чинникам, що вплинули на розвиток католицьких університетів. Тут авторка дослідження підкреслює роль католицької церкви, яка спричинила значний вплив на розвиток гуманітарних та природничих наук, європейської культури, зокрема на підтримку книгодрукування та розвиток художньої літератури. Також авторка розкриває вплив, який спричинили такі явища, як глобалізація, розвиток ринкової економіки, швидкий поступ технологій, що виявилось у підвищенні вимог до викладацько-професорського складу, до змісту та методів навчання студентів.

Важливим є те, що дисертантка відзначає розбіжності у організації навчального процесу у приватних та державних університетах, що полягають у різній ступені координованості з боку держави, диверсифікації джерел фінансування, різниці шансів працевлаштування випускників та ін.

Провідним тенденціям розвитку університетської освіти Франції присвячено розділ 2., де авторка обґрунтовує критерії періодизації становлення і розвитку католицької освіти у Франції та виділяє історичний, нормативний, методичний, змістовий та організаційний, а також виокремлює чотири періоди. Розкрито передумови розвитку як католицьких, так і державних університетів у Франції та Європі, які почали своє існування за підтримки католицької церкви (Гарвард, Сорбона, Болонья та ін.).

Слід також відмітити й те, що у дисертації проаналізовано сучасне членство католицьких університетів у міжнародних федераціях та асоціаціях та їхню відповідність міжнародним вимогам до вищої освіти. А серед особливостей сучасних католицьких університетів, автор дослідження підкреслює те, що їхня діяльність сьогодні спрямована на створення нових академічних можливостей наукового зростання студентів, підвищення стандартів, сприяння поширенню духовності студентів та освітян. Важливим у дослідженні є порівняння з системою вищої освіти в Україні, зокрема існуючого вітчизняного досвіду. Автор описує підґрунтя та історію становлення Українського католицького університету, що відзначається самостійністю та високою якістю вищої освіти.

На основі порівняльного та історико-педагогічного аналізу автор виявляє тенденції, притаманні процесу розвитку католицької університетської освіти у сфері організації процесу навчання, фінансування, побудови змісту та підготовки фахівців. Виявлено провідну роль католицької освіти у Франції.

У розділі 3. подано порівняльний аналіз католицької вищої освіти у Франції та в Україні у історичній ретроспективі. Дисертантка характеризує навчальні програми католицьких університетів Франції та Українського католицького університету, виявляє спільні та відмінні риси. Описано Київську, Луцьку та Львівську школи, що історично лежать в основі вітчизняної освіти, які

підтримувались церквою, подано історію єзуїтських шкіл. Приклад Українського католицького університету подано як приклад відродження духовних традицій у вищій освіті, що поєднується з високим рівнем викладання та підготовки фахівців з різних дисциплін: богослов'я, історії, педагогіки, журналістики, комп'ютерних наук, психології, культурології та ін. Слід також відмітити, що дослідниця виділяє роль студентства та студентського самоврядування в системі вищої освіти. Узагальнюючи порівняння, що проведене у даному розділі, позитивним вбачається те, що авторка виокремила основні завдання, на які спрямована діяльність католицьких вишів: розвиток науки, наукові дослідження, формування моральних та етичних, християнських цінностей, пропагування національних традицій. Ці завдання дали можливість надати пропозиції щодо удосконалення приватного сектору вищої освіти України.

Дисертаційне дослідження Бут Я.В. вирізняється практичною значущістю. Важливим доробком дослідниці є методичні рекомендації «Розвиток католицьких університетів Франції (кінець XIX – початок XXI століття)», основні рекомендації якого були впроваджені у навчальний процес низки вітчизняних університетів.

Авторські застереження, подані рекомендації та виявлені суперечності свідчать про критичну оцінку автором власного наукового здобутку і розуміння характеру процесу розвитку католицьких університетів, використання інноваційних практик у вітчизняній освітній системі.

Висновки після кожного розділу сприяють логічності і послідовності викладу результатів дослідження. Сформульовані висновки забезпечуються різноманітним застосованим методом дослідження. Загальні висновки структурно відповідають завданням дослідження. Зміст автореферату відповідає змісту дисертації. Основні теоретичні положення знайшли відображення у 17 публікаціях автора, з яких 2 у зарубіжних наукових виданнях.

Оцінюючи загалом позитивно виконане дисертаційне дослідження Бут Я.В., доцільним є необхідність висловити зауваження та побажання.

1. У авторефераті та дисертації не виявлені суперечності досліджуваної проблеми, що є важливим етапом дослідження, у якому мають бути відображені

протириччя між фактами наукового пізнання та їх теоретичними смислами. Окреслені суперечності мають спрямувати дослідника на виконання завдань, які послідовно вирішуються у дисертаційному дослідженні.

2. Окреме місце у дисертаційній роботі має бути відведено опису методики, які застосовує автор протягом виконання дослідження. Автор використовує широкий спектр порівняльно-педагогічних методів, які доцільно було б подати на початку 2-го розділу, згідно вимог, а також показати, до яких частин та які методи застосовувались.

3. При описанні теоретико-методологічних підходів до розвитку вищої освіти на початку роботи, у вступі та першому розділі варто було б звернути увагу на вітчизняні та міжнародні документи, що покладені в основу університетської освіти: міжнародні та національні рамки кваліфікацій, рекомендаційні документи Ради Європи та ЄС, що пов'язані з релігійними питаннями, освітою, культурним та релігійним різноманіттям, що збагатило б виконане дослідження.

4. При вивченні стану проблеми розвитку католицьких університетів варто було б здійснити опитування під час апробації дослідження, де визначити думку, ставлення респондентів з числа викладачів та студентів вітчизняних вишів до якості освіти та очікувань від отримання освіти у католицьких університетах. Така ж оцінка була б цікава від представників органів влади, керівників освіти та їхнього бачення політики підтримки приватних вищих навчальних закладів на прикладі католицьких університетів.

5. Додатки містять матеріали іноземною мовою, які частково перекладені українською, і які включено до основного тексту роботи. Це – витяги з законодавства, статутів різних університетів та перелік дисциплін. Варто було б не повторювати ці матеріали у основному змісті та у додатках також подавати перекладені матеріали.

Зазначені зауваження й побажання не ставлять під сумнів актуальність та цінність даної роботи. Дисертаційне дослідження Бут Яни Віталіївни «Розвиток католицьких університетів Франції (кінець XIX – початок XXI століття)» відповідає вимогам до дисертаційних робіт, поданих на здобуття наукового

ступеня кандидата педагогічних наук, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки .

Офіційний опонент
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
зав. відділом компаративістики
інформаційно-освітніх інновацій
Інституту інформаційних технологій
і засобів навчання НАПН України

Овчарук О.В.

